

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 3 (6) – 2026

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Yusupov Shakir Xaitbayevich</i> AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA XORAZM SHAHARSOZLIK MADANIYATI TARAQQIYOTINING NATIJALARI	11-18
<i>Saparbaev Bunyod Khurrambek ogli</i> THE ART OF NEGOTIATION: KHIVA AND RUSSIA ENGAGEMENT UNDER MUHAMMAD RAHIMKHAN I (1806–1825)	19-28
<i>Tursunova Gavhar Begmurodovna</i> ROSSIYA IMPERIYASINING SIRDARYO VILOYATIGA AHOLINI KO'CHIRISHDA MAHALLIY AHOLINING QARSHILIK HARAKATLARI (1890–1916-YILLAR)	29-32
<i>Polvonov Kozimbek Naimovich, Baratov Otabek Aripovich</i> SHAHARLAR DEMOGRAFIYASI VA KLASSIFIKATSIYASIDAGI O'ZGARISHLAR (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	33-40
<i>Сагатовна Зиёдахон Бахтияровна</i> МИГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ МЕЖДУ УЗБЕКИСТАНОМ И ТУРЦИЕЙ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	41-45
<i>Saidboboyeva Gulzora Nematjonovna</i> STATISTIK NASHRLAR VA ADABIYOTLARDA TURKISTONNI ELEKTRLASHTIRISH MASALASI (XX ASRNING 20–50-YILLARI)	46-51
<i>Shamshidinov Baxriddin Sharobiddin o'g'li</i> FARG'ONA VODIYSI AHOLISINING ETNIK TARKIBI, ETNOSLARNING JOYLASHUVI VA ETNODEMOGRAFIK XUSUSIYATLARI (XIX ASR — XXI ASR BOSHLARI)	52-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Xudayberganov Dilshod Tuxtabayevich, Achilova Firuza Kurbanovna</i> MINTAQA IQTISODIYOTIDA XIZMATLAR SOHASINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	57-67
<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> НАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА В ЭКОНОМИКЕ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА	68-72
<i>Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li</i> KO'CHMAS MULKNI HAYOTIY SIKL YONDASHUVI ASOSIDA OMMAVIY BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	73-82
<i>Jabbarov Nurbek Atanazarovich</i> O'ZBEKISTON SANOATIGA ENERGIYA RESURSLARINING TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI	83-88

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Zaripova Hulkan Toxir qizi</i> O'ZBEKISTONDAGI TARIXIY-MADANIY JARAYONLARDA MARGINAL QATLAMLARNING O'RNI	89-95
---	-------

<i>Abdullayeva Saodat Nurillo qizi</i> PAZANDACHILIK MADANIYATI VA SALOMATLIK FALSAFASI: VOZEHNING “KONI LAZZAT XONI NE’MAT” ASARIDA TAOMLARNING TIZIMLASHTIRILISHI	96-99
<i>Rajabov Behruz Baxshillayevich</i> TINCHLIK VA HAMKORLIKNING FALSAFIY MOHIYATI HAMDA ZAMONAVIY JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O’RNI.....	100-104
<i>Artigova Adolat Ataboyevna</i> MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIYNING “AL-KASHSHAF” ASARI VA UNING TARIXIY AHAMIYATI	105-109
<i>Umarova Feruza</i> MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA DIN VA DAVLAT MUNOSABATLARI TAHLILI	110-116
<i>Djalalova Nigora Xusanovna</i> IJTIMOIY-MADANIY TEXNOLOGIYALARNI O’RGANISHDA RAQAMLI ONG KONSEPSIYASI	117-120
<i>Ходжиметов Шахрух Русланбекович</i> ЭМИГРАЦИОННЫЕ И ИММИГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ ВЛИЯНИЕ НА СТАБИЛЬНОСТЬ ОБЩЕСТВА	121-124
<i>Islamova Gulzamon Madiyevna</i> JADIDLAR DAVRIDA TA’LIM TIZIMIDAGI ISLOHOTLARNING FALSAFIY ASOSLARI.....	125-130
<i>Uraqov Nodirbek Boboqulovich</i> HECI KONSEPSIYASI VA MAHDUMI A’ZAM MEROSI: BAG’RIKENGLIK, AKSIOLOGIK MUSHTARAKLIK, METODOLOGIK TAFOVUT, UMUMIY NUQTALAR VA FARQLAR HAMDA AGRAR TA’LIMDA INSONPARVARLIK G’OYALARINI INTEGRATSIYA QILISH MASALASI.....	131-136
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Baydjanova Iroda Abdullayevna</i> TARJIMADA HAZIL-MUTOYIBA KONSEPTINING SAQLANISHI MUAMMOLARI: “SHUM BOLA” ASARINING O’ZBEK, INGLIZ VA RUS TILLARIDAGI TARJIMALARI MISOLIDA	137-143
<i>Imomiddinova Nargiza</i> ASL XITOYCHA HARBIY TERMINLARNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI	144-154
<i>Sobirov Anvar Kuvandikovich</i> JONLI SO’ZLASHUV NUTQIDA SO’Z TARTIBINING LINGVOPOETIK VA LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	155-159
<i>Азизова Насиба Бахритдиновна</i> ЯЗЫКОВАЯ ЛИЧНОСТЬ КАК КУЛЬТУРНЫЙ КОНЦЕПТ: РЕКОНСТРУКЦИЯ ИДЕЙ АЛИШЕРА НАВАИ И ИХ РЕЛЕВАНТНОСТЬ ДЛЯ СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИИ.....	160-168
<i>Ishankulova Diyora Allovidinovna</i> UMAR XAYYOM SHE’RIYATINING G’OYAVIY-MAZMUNII MOHIYATI VA ULARNING TARJIMADAGI TALQINI	169-174

<i>Olimjon Jalilov Muxidinovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK EPOSARIDA LINGVISTIK MODELLARNING QIYOSIY XUSUSIYATLARI	175-178
<i>Achilova Zuxra Qurbonovna</i> "MALLA SAVDOGAR" DOSTONI VARIANTLARIDA BAXSHIYONA JANG POLOTNOSI VA PEYZAJ ESKIZLARI	179-184
<i>Orazgalieva Ayjamal Marat qizi</i> SYNONYMIC AND PRAGMATIC VERBALISATION OF CHILD/BALA IN ENGLISH AND KARAKALPAK LEXICOGRAPHY	185-192
<i>Babayeva Irada Sabirovna</i> LINGUOCULTUROLOGICAL APPROACH TO THE STUDY OF EMPATHIC COMMUNICATION	193-198
<i>Тоштемурова Фарангиз Шухратовна</i> РАЗВИТИЕ СЛОВАРНОГО СОСТАВА СОВРЕМЕННОГО РУССКОГО ЯЗЫКА И РОЛЬ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ В ЕГО ОБОГАЩЕНИИ	199-202

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Utemuratova Sapargul Shamshetovna</i> EKOLOGIYA SOHASIDAGI JINOYATLARDA MAXSUS SUBYEKT TUSHUNCHASI VA MANSABDOR SHAXSLARNING JINOIY JAVOBGARLIGI	203-207
<i>Qilichev Xayrulla Mamatovich</i> FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH ORGANLARINING DAVLAT XUSUSIY SHERIKLIK BITIMIDA ISHTIROK ETISHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	208-217
<i>Бурханова Шийрин Жамшитовна</i> ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПРАВОВАЯ ПОЛИТИКА И НОРМОТВОРЧЕСТВО: ВЗАИМОСВЯЗЬ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ	218-223
<i>Akayeva Marapat Abduhalikovna</i> GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHDA HUQUQIY SIYOSAT: O'ZBEKISTON TAJRIBASINING TAHLILI.....	224-232
<i>Chuboyeva Ozodaxon Quvonbekovna</i> XOTIN-QIZLARNING JAMIYAT IJTIMOIIY-SIYOSIY HAYOTIDAGI O'RNI	233-240
<i>Хидоятлов Бахтиер Батырович, Парахатова Шахноза Ерназаровна</i> ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ В ПОЛУЧЕНИИ ОБРАЗЦОВ ДЛЯ ЭКСПЕРТНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ	241-250
<i>Dadaboyeva Jumagul Anvarovna, Habibullayev Muhammadrajab Obidjonov</i> JAHON HAMJAMIYATINING GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHGA QARATAYOTGAN E'TIBORI	251-256
<i>Абдулжаппоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> МОБИЛЬНОЕ БАНКОВСКОЕ МОШЕННИЧЕСТВО: УГРОЗЫ, МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНИЯ И КОМПЛЕКСНЫЕ МЕРЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ	257-267
<i>Nasridinov Yigitali Borataliyevich</i> XOTIN-QIZLARNI TAZYIQ VA ZO'RAVONLIKDAN HIMOYA QILISH SOHASIDA DAVLAT SIYOSATI VA HUQUQIY ASOSLAR	268-276

<i>Mirzakarimova Dilafruz Doniyorjon qizi</i> SUN'IIY INTELLEKT YORDAMIDA KIBERHUJUMLARNI ANIQLASH VA OLDINI OLISH	277-281
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON KAPITAL BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA SUKUK INSTRUMENTLARINING INSTITUTSIONAL ROLI	282-289
<i>Нодирбекова Дилдона Абдумалик кизи</i> КОНСТИТУЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ПРАВА НА ДОСТУП К ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ И ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ПРАКТИКИ	290-297
<i>Ahmadjonov Sultonbek Shukurillo o'g'li</i> QALBAKI PUL, AKSIZ MARKASI YOKI QIMMATLI QOG'OZLAR YASASH VA ULARNI O'TKAZISH JINOYATINING AYRIM JINOIY-HUQUQIY JIHATLARI	298-307
<i>Отлубаева Айгуль Бахрамовна</i> КЛАССИФИКАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ С ОПЫТОМ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	308-316
<i>Mukimbayev Otabek Sattarovich</i> GUVOHNING MAQOMINI HUQUQIY HIMOYALASHDA KONSEPTUAL YONDASHUVLAR.....	317-324
<i>Yakubov Mirzaxid Turabayevich</i> NORMATIV-HUQUQIY Hujjatlar ijrosini ta'minlashning Xorijiy modellari va milliy amaliyot uchun xulosalar	325-333
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i> RAQAMLI TA'LIMDA KREATIV KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TALABLARI.....	334-338
<i>Raxmatullaev Dilmurod Raxmatullayevich</i> PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA BO'LAJAK MUTAXASSISLARINING KASBIY KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVNING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	339-348
<i>Yusupova Kamola Nuriddinovna</i> NEYROPEDAGOGIKA TA'LIM TIZIMINING YANGI ILMIY TARMOG'I SIFATIDA.....	349-353
<i>Umurzoqov Baxtiyor Boxodirovich</i> ZAMONAVIY SHAROITDA HARBIY KADRLAR BOSHQARUVI TIZIMI SAMARADORLIGINING ILMIY-AMALIY ASOSLARI.....	354-358
<i>Qobilova Nilufar Xudoyshukurovna, Xujamova Dilobar Berdiyrovna</i> OLIY PEDAGOGIK TA'LIM MUASSASALARIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING SHAXSIY VA KASBIY KONGRUENTLIGINI LOYIHAVIY YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH MAZMUNI.....	359-366
<i>Xaitbayeva Durdona Zokirjon qizi</i> SUN'IIY INTELLEKT ASOSIDAGI ADAPTIV RAQAMLI TA'LIM TIZIMINI LOYIHALASHNING NAZARIY-METODIK ASOSLARI	367-371

<i>Исмаилов Шухрат Абдусоат угли, Инназаров Маджид Амонович</i> МЕХАНИЗМЫ ВНЕДРЕНИЯ МОДЕЛИ ФИНАНСИРОВАНИЯ, ОСНОВАННОГО НА РЕЗУЛЬТАТАХ (PERFORMANCE-BASED FUNDING), В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ	372-378
<i>Rakhmatova Madina Abdumumin kizi</i> IMPLEMENTATION OF PROGRAMS FOR AUTOMATIC DETECTION AND CORRECTION OF GRAMMATICAL ERRORS IN ENGLISH WRITING.....	379-384
<i>To'rayev Azamat Maqsudovich</i> TALABALARNING ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA BO'SH VAQTNI TASHKIL ETISHNING RAQAMLI METODIKASI	385-390
<i>Mahmudova Farangiz Qurbonboy qizi</i> STUDENTS' ATTITUDES TOWARD AI USE IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING: HELP OR HINDRANCE?	391-399
<i>Burxonova Muxlisa Murtoz qizi</i> O'QISH SAVODXONLIGI DARSLIKLARIDAGI BADIY MATNLARNI O'QITISH ORQALI O'QUVCHILARDA 4K KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	400-404

Received: 16 February 2026

Accepted: 01 March 2026

Published: 15 March 2026

Article / Original Paper

NEUROPEDAGOGY AS A NEW SCIENTIFIC FIELD OF THE EDUCATION SYSTEM

Yusupova Kamola Nuriddinovna

Associate Professor, Department of Social and Humanitarian Sciences

Tashkent Branch of UBS, PhD in Pedagogical Sciences

Researcher at the Kari Niyazi National Institute of Pedagogy of Upbringing

E-mail: kamolayusupova1112@gmail.com

Abstract. This article presents a theoretical analysis and discussion of the potential applications of neuroscience and neuropedagogy in education, as well as prospects for addressing the challenges of conscious learning, which are relevant for both children with learning disabilities and children without learning disabilities, but for whom the use of these methods can contribute to their academic success.

Keywords: neuropedagogy, educational neuroscience, neuropsychology, neurobiology, teacher training.

NEYROPEDAGOGIKA TA'LIM TIZIMINING YANGI ILMIY TARMOG'I SIFATIDA

Yusupova Kamola Nuriddinovna

UBS Toshkent filiali "Ijtimoiy-gumanitar fanlar" kafedrası dotsenti, p.f.f.d. (PhD)

Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada nevrologiya va neyropedagogikaning ta'limda qo'llanilishi mumkin bo'lgan imkoniyatlari, shuningdek, o'rganishda imkoniyati cheklangan bolalarga ham, ta'limda qiyinchiliklarga duch kelmaydigan, ammo ushbu usullarni qo'llash orqali o'qishdagi yutuqlariga hissa qo'sha oladigan bolalarga ham tegishli bo'lgan ta'limni ongli qabul qilish muammolarini hal qilish istiqbollari nazariy tahlili va muhokamasi keltirilgan.

Kalit so'zlar: neyropedagogika, ta'lim nevrologiyasi, neyropsixologiya, neyrobiologiya, o'qituvchilarni malakasini oshirish.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6I3Y2026N50>

Kirish. Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar ta'lim tizimida ham sezilarli yangilanishlarni, qarash va talablarni olib keldi. Talablar qatoriga bo'lajak mutaxassislarining egallashlari zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalari jahon ta'lim standartlariga moslashtirilayotganligi va buning natijasida akademik fanlarning nomlanishi va fanlararo integratsiya masalalarini, yangi fanlar va pedagogik usullar joriy etilayotganligini aytishimiz mumkin.

Natijada, rivojlanishning barcha bosqichlarida bo'lgan talabalarning katta qismi o'quv dasturini o'rganish va o'zlashtirishda jiddiy qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Bu esa tizimli jarayonning ehtimoliy natijalaridan biri sifatida talabalar orasida funksional savodsizlikning kuchayishiga sabab bo'lib, kelajakda katta muammolarga olib kelishi mumkin.

Ushbu muammolarni kelib chiqish sabablarini aniqlash, vaziyatni hal qilish va ta'lim sifatini yaxshilashning mumkin bo'lgan yo'llarini izlash asosida talabalar uchun o'qishni

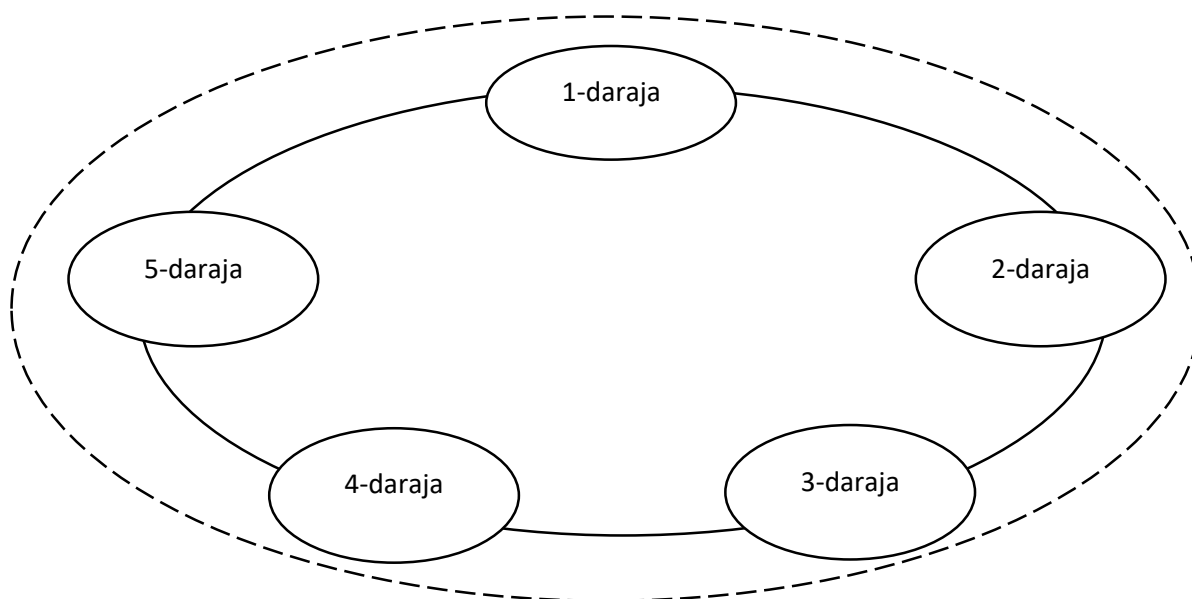
yaxshilashga qaratilgan yanada qiziqarli o'qitish usullarini joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda. Sanab o'tilgan sabablar ko'lamining kengligi yuqori sifatli ta'lim natijalariga erishish uchun chuqur tahlil asosida mukammal o'rganish va samarali yechimlarni talab etadi.

Talaba yoshlarning jismoniy va ruhiy jihatdan sog'lom ekanliklariga qaramay, yoshlar orasida ortib borayotgan "dangasalik", "beparvolik", "e'tiborsizlik", "o'zlashtirishda ortda qolish", "inklyuziyaga ega" va boshqa xususiyatlar kuzatiladi. Ko'pgina hollarda, bunday xususiyatlar sinfdagi o'quv materialiga yoki o'qitish usullariga qiziqish bildirmaydigan o'quvchilarda namoyon bo'ladi.[4. 406–413, 3.317–329]

Yaxshi o'qituvchi har doim o'quvchilarning yutuqlarini oshirishga intilib, o'qitishning yangi va turli usullarini izlaydi. Hamma uchun mos keladigan yagona o'qitish usuli mavjud emasligi sababli, o'qituvchilar ta'lim tadqiqotlari natijalaridan foydalanib, o'quvchilarning individual xususiyatlarini tahliliy o'rganish asosida shaxsiy pedagogik uslublarini takomillashtiradilar.

Ta'lim oluvchilarning individual xususiyatlariga ko'ra yondashuv miyaning qanday ishlashi va uning funksiyalarini o'rganish asosida ta'lim jarayonida samarali tashkil etish imkonini bermoqda. Bu "miyaga asoslangan o'rganish" deb ataladigan usulni o'qitish amaliyotiga joriy etish uchun asos yaratadi.

Maqsad va uni asoslash. 2010-yilda J. Tommerdal nevrologiya va o'rganishni birlashtirgan nazariy modelni yaratdi va bu sintezning bir nechta asosiy darajalarini aniqladi:

1-rasm: J. Tommerdalning nevrologiya va o'rganishni birlashtirgan nazariy modeli

1. **Birinchi daraja** – miyani hujayra darajasida o'rganish (neyron faoliyatining fiziologik va biokimyoviy jihatlari).
2. **Ikkinchi daraja** – kognitiv nevrologiya (asab tizimining strukturaviy va funksional tashkil etilishi hamda nutqni idrok etish, so'zlarni o'rganish, tezkor xotira kabi jarayonlar).

3. **Uchinchi daraja** – miya faoliyati va idrok, diqqat, xotira, fikrlash kabi kognitiv jarayonlar o'rtasidagi bog'liqlik.
4. **To'rtinchi daraja** – neyrobiologik va psixologik tadqiqotlar natijalariga asoslangan o'rganish nazariyalarini ishlab chiqish va takomillashtirish.
5. **Beshinchi daraja** – sinf sharoitida ilmiy jihatdan tasdiqlangan usullarni sinovdan o'tkazish va baholash.

A. Tarasov zamonaviy ta'lim tizimi miya faoliyati uchun noqulay ekanligini ta'kidlab, yodlash va takrorlashga asoslangan sinf-dars tizimining barcha o'quvchilarga mos kelmasligini izohlaydi. Ularning bir xil yosh guruhida bo'lishi aqliy rivojlanish darajasi bir xil degani emas. Bu esa ta'lim tizimida sifat jihatidan yangi yondashuvlarni talab qiladi.[7.48-55, 8.1002-1015]

Ilmiy muammoning tavsifi va yechimi. Neyropedagogikaning mustaqil fanlararo yo'nalish sifatida shakllanishi miya faoliyati haqidagi ilmiy bilimlarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish zaruratidan kelib chiqqan. U pedagogika, psixologiya, neyrofiziologiya va kognitiv fanlar kesishmasida shakllangan.

Neyropedagogika pedagogikaning maxsus yo'nalishlaridan biri bo'lib, patologiyaga emas, balki norma va normal rivojlanishga qaratilgan. Uning asosiy vazifasi-o'quvchilarning individual psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda samarali o'qitish texnologiyalarini ishlab chiqishdir. XXI asr ilmda fanlararo integratsiya tendensiyalari o'sib bormoqda. Bu pedagogika va psixologiyada tobora ko'proq yaqqol ko'rinib bormoqda. Pedagogika fanining ayniqsa tez rivojlanishi boshqa, bir-biriga bog'liq bo'lmagan ilmiy sohalaridan bilimlarni kiritishni zaruratini talab qiladi. Shunga o'xshash tendensiya psixologik fanlarda ham kuzatilmoqda. Biroq, psixologiyada, pedagogikadan farqli o'laroq, asab tizimi va xususan, miya faoliyati haqidagi bilimlar allaqachon o'z o'rnini topgan. So'nggi 20-25 yil ichida inson miyasi va o'rganishning biologik asoslari haqidagi bilimlar sezilarli darajada rivojlandi va o'rganish mohiyatini tushunishimizda o'zgarishlarga olib keldi. Yangi tadqiqot usullari va texnikalari inson bilishining biologik asoslarini tushunishimizda sezilarli yaxshilanishga olib keldi. Neyropedagogika tibbiyot fanidagi yutuqlar, xususan, neyrofiziologik va neyrotasvirlash usullari tadqiqotchilarga tirik miyaning ishlashi va fiziologik o'zgarishlarini o'rganish, muayyan kognitiv vazifalarni bajarish paytida uning faol sohalarini aniqlash imkonini beradi. Vaqt o'tishi bilan bunday tadqiqot yondashuvlari turli odamlarda miyadagi nafaqat strukturaviy, balki funksional farqlarni ham farqlash imkonini beradi. S. N. Kostromina fikriga qo'shilgan holda, ta'lim tizimi miyaning qanday ishlashi haqida ma'lumotga muxtoj ekanligini va kognitiv, ijodiy va algoritmik muammolarni hal qilishda miya faoliyati modellari haqida zamonaviy bilimlar juda kam ega ekanligini ta'kidlash o'rinli. [4. 406–413]

Albatta, ixtisoslashgan bu yo'nalishda adabiyotlar mavjud, ammo u ko'pincha boshqa ilmiy sohalaridagi mutaxassislar uchun mo'ljallangan va shuning uchun ta'lim sohasidagi mutaxassislar uchun har doim ham mavjud emas. Shuningdek, ba'zi hollarda noto'g'ri g'oyalarning shakllanishiga olib keladigan ommabop adabiyotlar ham mavjud. [1. 8–17, 2. 2464–2468]

Zamonaviy tadqiqotlarga ko'ra, ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatga quyidagi omillar ta'sir qiladi:

- neyron plastiklik;
- neyrogenez va neyronlararo bog'lanishlar;
- oynaviy neyronlar;

- sezgir davrlar;
- emotsional holat;
- genetika va neyrogenetika;
- bosh miya funksional asimmetriyasi.

Ushbu omillarni hisobga olish ta'lim jarayonini individuallashtirish va samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shu sababli o'qituvchilarni tayyorlash tizimida neyropedagogik bilimlarni joriy etish zarurati mavjud.

Neyropedagogikaning asosiy qonunlari

A. Tsvetkov tomonidan quyidagi to'rtta asosiy qonun ilgari surilgan:

1. **Ta'lim ma'noli bo'lishi kerak** – o'quvchi vazifani o'z rivojlanish bosqichi prizmasi orqali anglaydi.
2. **Ta'lim o'z vaqtida bo'lishi kerak** – sezgir davrlarni hisobga olish zarur.
3. **Ta'sir ichki mantiqqa ega bo'lishi kerak** – mantiqiy, ketma-ket va multimodal yondashuv asosida tashkil etilishi lozim.
4. **Nimani nazorat qilsang, shuni olasan** – nazorat ta'lim samaradorligini va psixik rivojlanishni prognoz qilish imkonini beradi.

S. N. Kostromina tomonidan ta'kidlangan neyrodidaktik tamoyillar ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular neyron plastiklik, tug'ma qiziquvchanlik, genetik xususiyatlar, neyron tarmoqlarining shakllanishi va intellektual faoliyatning rivojlanishiga asoslanadi. [7,56-60]

Xulosa. So'nggi o'n yillikda neyrofaning jadal rivojlanishi natijasida neyropedagogika yangi ilmiy va interdisiplinar yo'nalish sifatida shakllandi. U ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etish, har bir o'quvchining individual psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olish va pedagogik amaliyotni takomillashtirish imkonini beradi.

O'zbekistonda neyropedagogikani rivojlantirish ta'lim mutaxassislarini tayyorlash strategiyasini yangilashni talab qiladi. Shu bois oliy ta'lim muassasalari va malaka oshirish tizimida neyropedagogikaga bag'ishlangan maxsus kurslarni joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Neyropedagogika nafaqat amaliy pedagoglar, balki barcha pedagogika yo'nalishlari talabalari uchun muhim bo'lgan interdisiplinar bilimlar tizimini shakllantiradi. Bu esa zamonaviy ta'lim tizimining sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Клемантович, И. П., Леванова, Е. А., Степанов, В. Г. (2016) Нейропедагогика: новая отрасль научных знаний. Педагогика и психология образования, No 2, с. 8–17. EDN: WIRKVL
2. Клемантович, И. П., Степанов, В. Г. (2015) Нейропедагогика: предмет исследования. Фундаментальные исследования, No 2-11, с.2464–2468. EDN: TQBJIL
3. Educational Researcher, vol.42, no.6, pp.317–329. <https://doi.org/10.3102/0013189X13499403> Fischer, K. M. (2009) Mind, brain and education: Building a scientific groundwork for learning and teaching. Mind, Brain and Education, vol. 3, no. 1, pp. 3–16. <https://doi.org/10.1111/j.1751-228X.2008.01048x>
4. Neuroscience and education: From research to practice? Nature Reviews Neuroscience, vol.7, no.5, pp.406–413. <https://doi.org/10.1038/nrn1907> Harerimana, J.P. (2019)

5. Brain-based and learning theories: Application of the classroom. European Journal of Education Studies, vol. 5, no. 12, pp. 225–242. Jensen, E. P. (2008a)
6. A fresh look at brain-based education. Phi Delta Kappan, vol. 89, no. 6, pp. 408–417. <https://doi.org/10.1177/003172170808900605> Jensen, E. P. (2008b)
7. Brain-based learning: The new paradigm of teaching. 2nd ed. San Diego: Corwin Press., 288 p. OECD (2007)
8. Understanding the brain: The birth of learning science. Paris: OECD Publ., 264p. <https://doi.org/10.1787/9789264029132-en> Roser, M., Gazzaniga, M. (2004)

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).